

SARI KIZ

Askerlik dönüşü geldim bu köye. Kente on beş kilometre, asfalta beş yüz metre. Dağ eteğinde bir Türkmen köyü. Taşın arası, kayanın başı bir yer. Okul hemen köyün girişinde. Tek derslikli, tek öğretmenli... lojmanı küçük bir baraka büyüklüğünde.

Duvarın dibinde gölgelenen iki yaşlı kadına muhtarı sordum.” Haa!” dedi biri, “Hoca Maammet Efendi’yi soruyorsun tarlada; aşama doğru gelir.” İçimden , Hoca maammet Efendi... diye mırıldandım. Gücünü hissettirmiş biri dedim kendi kendime. Yine kendi kendime, acele etme, kara çarşafı, üfürükçülükle savaşmamızı az mı telkin etmişlerdi. Öyle ki, kaza yerine yetiyecek cankurtaran sürücüleri gibi hissediyorduk kendimizi. Heyecanlıydık. Buna karşın deneyimsizdik, donanımsızdık. Bir şet daha vardı, kız çocukların okula devamını sağlamak. “kadını okutun, kadını okutmayan millet yükselemez. Anası okumayan milletlerin anası ağlar” sözlerini az mı yinelemişti meslek dersleri öğretmenimiz.

Gün batımı tarla dönüşü başladı. Atıyla, eşiğiyle kadınlı erkekli gruplar halinde geliyordu köylüler. Ayaklarında ya edik, ya da lastik çizme vardı. Erkeklerin tamamı, kadınların bazıları aba giymişlerdi. Yoksullukları yüzlerinden okunsa da neşeliydiler. Konuşkan, şakacı oldukları ilk bakışta anlaşılıyordu. Tarla dönüşü kadınlı erkekli şen şakrak, gelişleri, kadın / erkek kaç göçü yaşanmadığının dışı vurumuydu. İçlerinden kısa boylu, çelimsiz, güneş yanığı, kırk/kırk beş yaşlarında biri bana doğru geldi. “Yeni gelen öğretmensiniz herhalde. Hoş geldiniz.” Dedi. Teşekkür ettim. “ Ben muhtar Memet kavlak. Köylü, ‘hoca’ der; bir türlü ‘ Muhtar’a alışamadılar.” Oysa sakal; sarık, takke, tespih gibi hiçbir simge taşımıyordu.

“Haberimiz olsaydı, lojmanı önceden hazırlatırdık. Yarın bir güzel yıkadır, badana ettiririz.” Dedi muhtar. Beni evine konuk etti. Yemekten sonra “hoş geldin”e gelenler oldu. Muhtar gelenleri, birinci, ikinci, üçüncü kurul üyeleri diye tanıttı. Yatma saatine kadar köyden, köyün geçim durumundan, insanlarından, komşu köylerden söz ettiler.

Ertesi gün muhtar tarlaya gitmedi. Lojmanı kireçle badana ettirdikten sonra iyice temizletti. Oturulur duruma getirdi. Köy bekçisinin de yardımıyla lojmana yerleştim.

Lojmanın önündeki çınar ağacının koyu gölgesine oturduk. Birkaç yaşlı köylü daha geldi yanımıza. Çay demledim. Bir taraftan çay içiyor, bir taraftan konuşuyorduk. Köyün ikinci öğretmeniymişim. Selefim askere gitmiş. Okulun üçüncü öğretim yılıymış. Öğrenci sayısı altmış kadarmış. Kendi kendine, bir de

askerden öğretmenlerden başka okuma yazma bilen yokmuş. Muhtar, kent merkezindeki kurslarda, cami köşelerinde yatıp kalkarak öğrenmiş Arapça okuma yazmayı. Yeni yazıyı da kendi kendine öğrenmiş. “Yeni yazıyı Öğrenmem Zor olmadı.” Diyor.

Köyle ilgili çok şey öğrendim kısa sürede. Muhtar, gereken bilgilri veriyordu farkında olmadan. Ya da bana öyle geliyordu. Okul yaptırmak için verdikleri uğraş ilginçti.

“Kurt Musa, Kara memet, bir de ben” dedi, “Milli eğitim müdürlüğü’nün kapısını aşındırdık. Her gidişimizde bir bahaneyle bizi geri çevirdiler. Bizim köy plana alınmamış... ödenek yokmuş... öğretmen sıkıntısı varmış... Anam kaçtı, babam kovaladı türünden bahaneler. Usanmadık. Edecek bahaneleri kalmayınca, bedelsiz okul yeri göstermemizi, sıra, karatahta temin etmemizi istediler. Kabul ettik. Kel veli muhtardı o zaman. Yaşlı, sümsüğün biriydi. Okul yerinin belirlendiğini, bedelsiz olduğunu bildirir bir karar aldirdık köy ihtiyar Kurulu’na. Kararı götürüp koyduk Milli Eğitim Müdürü’nün önüne. Arkadaşlarla okul okul gezdik, sıra, karatahta masa, sandalye, ne verdilerse aldık.” Kısaca dilendik desene muhtar dedim. “ ne sayarsan say, başardık ya!...” dedi.

Hizmet etmenin, başarmanın mutluluğu seziliyordu konuşmalarında. “biz yaptık” diyordu. “Ben olmasaydım” gibi böbürlenme, bencillik yoktu. Doğal bir anlatımı vardı. Gözlerinin içi gülüyordu anlatırken. Sabırsızlandım.kız çocuklarının okula gönderilip gönderilmediğini sordum. “ Sorma!” dedi muhtar, “Utanmasalar askerlik çağındaki gençleri bile okula yazdıracaklar. Kızlar için, askere gidip de çavuş mu olacak? Vali konağında katiplik mi yapacak? Diyorlar. İşini aşını bilsin yetermiş. Kızın yeri kocasının yanıymış. Zaten on üç / on dört yaşlarında evlendiriyorlar. İlkokuldan sonra okuyacaklarını sanmıyorum. Daha göreceksin, bizim köyün kafası apış arasındadır. Beş kız yazdırabildik ancak. Köylü, kız çocuğunun önüne üç oğlak, iki uyuz keçi katar otlatmaya gönderir. Yetişkinlerini tarlada çalıştırır.”

Uyanık bir köylü, aydın bir muhtar, çağdaş bir hocaydı karşımdaki. Gittikçe meraklanmaya başladım. Kitaptan, okumadan söz açtım. “ Oku, dinimizin emridir;” dedi, “ Hem de ilk emri. Ayet, ‘ Bizi güt demeyin; bizi gözet’ deyin’ diyor. Sürü olmak, güdölmek istemeyen okur.” Kulaklarıma inanamıyorum; dinledikçe, böylesi bir insanla çalışılmaz da ne yapılır diye kendi kendime mırıldanıyorum.

“ Belki de şaşırdın” dedi, “Sarıkla sakalda keramet olsaydı, en büyük sarığı sarar, kucak gelmedi değil, dedim. “ Sarıkla sakalda keramet olsaydı, en büyük sarığı sarar, kucak dolusu sakal bırakırdım.” Dedi. Cüzdanından yıpranmış, soluk bir fotoğraf çıkararak bana uzattı. Muhtar’ın gençlik fotoğrafıydı. Fotoğrafta ayağını ve başını göstererek: “ Buna çarık, buna da sarık derler. Yoksulduk, çarık giyerdik eskiden. Çarığı çıkaralı çok oldu; ne yazık ki sarığı çıkaramadık!” dedi.

Bir Pazar günü köyün çevresinde gezintiye çıktım. Köylünün tarla dediği yerlerin çoğu halı / kilim büyüklüğünde!... adım kare, kulaç kare yerler. Taşın , çalının arası. Toprak kıpkırmızı. Çift süren erkeğin arkasında kaldın, elinde kazmasıyla hazır bekliyor.öküzün girmedığı, sürerken saban değişmeyen yerleri kazıyor. “Ekmeğini taştan çıkarmak” diye buna derler dedim. Tilkinin bakır sıctığı yer. Yaşamaya yürek ister. Yamaçlardaki zeytin ve incir ağaçlarından sonra başlayan makilikte köyün keçileri yayılıyor.

Kendi kendime, okulun varlığını hissettirmem gerek dedim. Olağanüstü bir çaba göstermeli, öncelikle bir kitaplık kurmalıydım. Öğrencilerime şehvet derecesinde bir okuma zevki aşılmalı, okuma tadı vermeliydim. Bunu başarabilirsem, fitili ateşledim sayacaktım. Yetişkinlere de okuma yazma kursu açmalıyım diye düşündüm. Bakalım isteyecekler miydi? Kafamdan birbirinden güzel tasarılar

şekilleniyordu. Ya gerçekleştiremezsem diye içimde bir kuşku vardı. Fikirler kafada ve kağıt üzerinde güzel olabilirdi. Uygulanabilirliği önemliydi. Birden meslek dersleri öğretmenimin okul bitirme konuşmasını anımsadım:

“ Köye yalnız abc öğretmeye değil, köyü uyandırmaya gidiyorsunuz. Okulun kapısını arkasına kadar açık tutacaksınız. Köyün suyu, kuyusu, çeşmesi, köy içindeki gübre yığını, köydeki sağlın hastalık da sizin sorunuz. Başarmak için kendinizi kabul ettireceksiniz. Saygınlık kazanacaksınız. Sürekli okuyup araştıracaksınız. Kendinizi mezun olmaz öğrenci sayacaksınız. Öğretmenlik gibi içi doldurulmaz, geniş bir elbise giydiniz. İçini doldurmak size düşüyor. Toprağa tutturulmuş fidan gibisiniz. Fidan su ister, gübre ister, çapa ister... yoksa cılız kalır. Cılız kalmayın.” Demişti.

Akşam yalnız kalınca bir liste yaptım. Köyün, köylünün durumunu anlatan bir de mektup metni hazırladım. Başta öğretmenlerime, tanıdıklara, birkaç yayınevine, bazı okullara hazırladığım mektubu gönderdim. Böylece bir kitap toplama kampanyası başlatmış oldum..

Uzun kış geceleri gelip çattı. Muhtarla hemen her akşam beraberiz. Bazen de birkaç köylü geliyor. Bol bol çay içiyor, biraz da laflıyor, benim cızırtılı plaktan türküler dinliyoruz. Muhtar, Mahzuni Şerif’in, *“yaşamaya geldim ben de dünyaya/ elimden kolumdan bağlama beni/komşular gidiyor yıldıza aya/dağların başında eğleme beni”* türküsünü çok sevdi.

Muhtar’a böyle laflamakla olmaz; birlikte kitap okumaya ne dersin, dedim? Olumlu karşıladi. Reşat Nuri’nin “Yeşil gece” sinden başlamayı uygun buldum. Roman kahramanının Şahin’in bir medrese öğrencisi oluşu muhtarın oldukça ilgisini çekiyor, Şahin’le kendini adeta özdeşleştiriyordu. Şahin’in medreseden ayrılarak öğretmen oluşunu, bilime önem verişini, cehaletle savaşımını taktirle karşılıyordu. Kitap bittiğinde devamını sordu. Devamı yok, ama birbirinden güzel kitaplarım var dedim. Sırasıyla “ yaban”ı, “Bizim Köy”ü, “Tırpan”ı, Atatürk’ün, ‘Siz, bizim her zaman ve her vaziyette mefkure arkadaşımızsınız’ dediği, “Nazilli Hacı Süleyman Efendi”yi okuduk. Yaban’da, Ahmet Celal’in Türk aydınına seslenişini, Bizim köy’deki köy sorunlarının dile getirilişini, Tırpan’daki Uluguş Nine’yi ilgiyle dinledi. Bazı bölümleri yeniden okuduk. Her kitap bittiğinde üzerinde konuştuk. Hacı Süleyman Efendi’nin, 1920’lerde söylediği, *“ bugün köylerde ufak ufak okul yapmak, şehirlerde büyük büyük cami yapmaktan daha hayırlıdır. Erkeklerin okuması ne kadar gerekli ise kızların okuması da o nispette önemlidir. Belki de daha önceliklidir.mutsuz Anadolu halkı kadar bilgisizlik çukurunun derinliklerinde cırpınan dünyada başka bir ulus yoktur. Cahilin dindarından daha hayır gelmez. Cehaleti yok etmedikçe bu dünyada var olmamız mümkün değildir. Eğitim düzeni olmayan bir milletin medeni düzeni de olmaz.”* Sözlerini özenle defterine yazdı. Ne yazık ki akşam okumalarımıza ortak olacak üçüncü bir kişi yoktu.

Yazdığım yerlerden gönderilenlerle küçük bir kitaplık kurduk. Her ay başı, özveride bulunarak aldığım üç/dört kitap ekliyordum. Kitaplık gün geçtikçe büyüyor, sınıfta günde bir saat serbest okuma yapıyorduk.

Bir sabah derse girdiğimde tüm sınıf kıkır kıkır gülüyordu. Niyesini sordum; “ Veysi kız kaçırdı öğretmenim!” dediler. Önce şaşırdım, sonra bende güldüm. Daha evlenmeden kayınpeder olmuşum!

Bir dinlence sonucu muhtarın ölüm haberiyle sarsıldım. Aniden hastalanmış. Üç

gün içinde ölüvermiş. Hem köy için, hem benim için büyük kayıptı. Tutunduğum dal kırılmış, köyün eski tadı kalmamıştı. Kendimi boşlukta hissettim. Muhtarın yokluğuna alışmak zordu. Benim için çölde bir vaha, geçitte atlama taşıydı...

Köyde üç yıl kaldım. Köylüler bana, daha doğrusu öğretmene karşı oldukça saygılıydılar. Gözleri gönülleri tok, yürekleri düğün sofrası gibiydi. Üç yıl içinde üç cinayet işlendi köyde. Kimyonlu tuzu, domates salçasını ekmeğine katık ederek kuruş biriktirdiklerini avukat parası yapıyor, yargı masraflarına harcıyorlardı. Çağırsan duyulur yakınlıkta da olsa kent kültüründen hiç etkilenmemişlerdi. Gene de çok sevmiştim. Aklımın ucundan bile geçmezken, ‘ertelenemez bir zorunluluk’ köyden ayrılmama neden oldu. En az bir on yıl çalışmayı düşünüyordum.